

**Vabariigi Valitsuse 5. mai 2000. a määruse nr 144 „Bioloogilistest ohuteguritest mõjutatud
töökeskonna töötervishoiu ja tööohutuse nõuded“ ning teiste Vabariigi Valitsuse
määruste muutmise määruse eelnõu seletuskiri**

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõuga muudetakse Vabariigi Valitsuse 5. mai 2000. a määrust nr 144 „Bioloogilistest ohuteguritest mõjutatud töökeskonna töötervishoiu ja tööohutuse nõuded“ (edaspidi *bioloogiliste ohutegurite määrus*), Vabariigi Valitsuse 20. märtsi 2001. a määrust nr 105 „Ohtlike kemikaalide ja neid sisaldavate materjalide kasutamise töötervishoiu ja tööohutuse nõuded ning töökeskonna keemiliste ohutegurite piirnõrmiid“ (edaspidi *ohtlike kemikaalide määrus*) ja Vabariigi Valitsuse 20. juuni 2000. a määrust nr 193 „Plii ja selle ioonsete ühendite kasutamise töötervishoiu ja tööohutuse nõuded“ (edaspidi *plii määrus*).

Bioloogiliste ohutegurite määruse muutmise on tingitud vajadusest viia Eesti kehtiv õigus vastavusse Euroopa Komisjoni direktiividega (EL) 2019/1833¹ ja (EL) 2020/739², millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2000/54/EÜ, mis käsitleb töötajate kaitset bioloogiliste ohuteguritega kokkupuutest tulenevate ohtude eest töö (edaspidi *direktiiv 2000/54/EÜ*).

Euroopa Komisjoni direktiivi (EL) 2019/1833 (edaspidi *direktiiv (EL) 2019/1833*) eesmärk on ajakohastada aegunud eeskirju, et tagada töötajate parem ja ulatuslikum kaitse töökeskonnas, uuendades seeläbi tehniliselt direktiivi 2000/54/EÜ I, III, V ja VI lisa. Bioloogiliste ohtudega tegelemine töökeskonnas on oluline, kuna bioloogilised ohutegurid võivad põhjustada töötajatel erinevaid haigusi – allergiaid, mürgistusi ja nakkuseid.³ Eelnõuga tehtavad muudatused on valdavas osas seotud bioloogiliste ohutegurite määruse lisade 1–3 muutmisega, mille raames täiendatakse töökeskonnas esineda võivate bioloogiliste ohutegurite loendit uute ohuteguritega, ohurühmade ja märkustega ning uuendatakse ohutustasemete ja eriabinõude rakendamise loetelusid.

Lisaks võeti 4. juunil 2020. a seoses COVID-19⁴ pandeemiaga kiireloomuliselt vastu Euroopa Komisjoni direktiiv (EL) 2020/739, millega muudeti direktiivi 2000/54/EÜ III lisa ja lisati sellesse ägeda raskekujulise respiratoorse sündroomiga koroonaviirus-2 (edaspidi SARS-CoV-2). Muudatuse eesmärk on tagada viiruse leviku ajal töökohtadel töötajate tervise ja ohutuse nõuetekohane kaitse. Eelnõuga liigitub SARS-CoV-2 bioloogiliste ohutegurite 3. ohurühma. Bioloogiliste ohutegurite määruse kohaselt tähendab 3. ohurühm seda, et ohutegur võib põhjustada inimese rasket haigestumist, ohustada töötaja tervist ning põhjustada nakkusohtu elanikkonnale, kuid olemas on tõhusad ennetus- ja ravivahendid. SARS-CoV-2 puhul ei ole tänase seisuga olemas tõhusat ennetus- ega ravivahendit, kuid teadus- ja arendustöö on sellel suunal käimas ning lähikuudel võib eeldada, et selleni jõutakse.

Eelnõuga tehtavate muudatuste raames tekib tööandjatel kohustus uuendada vajaduse korral töökeskonna riskianalüüsi, mille raames hinnatakse töötaja nakatumisohu laadi, suurust ja kestust, kui töötajad on või võivad olla ohustatud uutest bioloogilistest ohuteguritest, ning vajaduse korral võtta kasutusele meetmed riskide maandamiseks, kohandada töökohta ja teha muid tegevusi vastavalt bioloogiliste ohutegurite määruse sätetele.

¹ Komisjoni direktiiv (EL) 2019/1833, 24. oktoober 2019, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2000/54/EÜ I, III, V ja VI lisa üksnes tehniliste kohanduste osas. (ELT L 279, 31.10.2019, lk 54–79). Kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?qid=1596005853115&uri=CELEX:32019L1833>.

² Komisjoni direktiiv (EL) 2020/739, 3. juuni 2020, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2000/54/EÜ III lisa seoses SARS-CoV-2 lisamisega teadaolevalt inimesi nakatavate bioloogiliste mõjurite loendisse ja muudetakse komisjoni direktiivi (EL) 2019/1833. (ELT L 175, 04.06.2020, lk 11–14). Kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?qid=1596007107227&uri=CELEX:32020L0739>.

³ Euroopa Tööohutuse ja Töötervishoiu Agentuur. Teabeleht. Bioloogilised ohutegurid. Kättesaadav: <https://osha.europa.eu/et/publications/factsheet-41-biological-agents>.

⁴ Koroonaviirus-2 poolt põhjustatud haigus.

Ohtlike kemikaalide määrust ja plii määrust muudetakse riikliku akrediteerimisasutuse nime muutmise tõttu, asendades vastavalt nime.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Sotsiaalministeeriumi töö- ja pensionipoliitika osakonna töokeskkonna nõunik Eneken Hiire (626 9736, eneken.hiire@sm.ee) ning sama osakonna töokeskkonna juht Seili Suder (6269 191, seili.suder@sm.ee).

Eelnõu mõjusid on hinnanud analüüsi ja statistika osakonna analüütik Ester Rünkla (626 9177, ester.runkla@sm.ee). Eelnõu juriidilise ekspertiisi on teinud õigusosakonna õigusnõunik Ethel Bubör (626 9738, ethel.bubor@sm.ee). Eelnõu on toimetanud Rahandusministeeriumi ühisosakonna dokumendihaldustalituse keeleteimetaja Virge Tammaru (626 9320, virge.tammaru@fin.ee).

1.3. Märkused

Eelnõuga võetakse üle Euroopa Komisjoni direktiivid (EL) 2019/1833 (ELT L 279, 31.10.2019, lk 54–79) ja (EL) 2020/739 (ELT L 175, 04.06.2020, lk 11–14).

Eelnõuga muudetakse järgmisi Vabariigi Valitsuse määrusi:

- 1) Vabariigi Valitsuse 5. mai 2000. a määruses nr 144 „Bioloogilistest ohuteguritest mõjutatud töokeskkonna töetervishoiu ja tööohutuse nõuded“ (RT I, 05.12.2018, 3);
- 2) Vabariigi Valitsuse 20. märtsi 2001. a määrus nr 105 „Ohtlike kemikaalide ja neid sisaldavate materjalide kasutamise töetervishoiu ja tööohutuse nõuded ning töokeskkonna keemiliste ohutegurite piirnormid“ (RT I, 17.10.2019, 2);
- 3) Vabariigi Valitsuse 20. juuni 2000. a määrus nr 193 „Plii ja selle ionsete ühendite kasutamise töetervishoiu ja tööohutuse nõuded“ (RT I, 05.12.2018, 8).

Eelnõu muudatused jõustuvad 24. novembril 2020. a, kui tuleb direktiivi (EL) 2020/739 SARS-CoV-2 muudatused Eesti õigusesse üle võtta. Samuti jõustuvad 24. novembril 2020. a direktiivi (EL) 2019/1833 muudatused, mis tuleb Eesti õigusesse üle võtta hiljemalt 20. novembriks 2021. a. Eespool nimetatud direktiivide muudatused võetakse Eesti õigusesse ühel ajal, kuna mõlema direktiivi muudatused on seotud direktiivi 2000/54/EÜ III, V ja VI lisa muutmise ja bioloogiliste ohutegurite määruse muutmise ühe aasta jooksul mitmel korral oleks ebaotstarbekas ja võib rakendajates (eelkõige tööandjates) tekitada muudatuste sisu osas segadust.

Erinev jõustumisaeg on ohtlike kemikaalide määruse ja plii määruse muutmisel. Vastavad muudatused jõustuvad 1. jaanuaril 2021. a, kui jõustub Vabariigi Valitsuse 9. juuli 2020. a korraldus nr 253 „Volitus Sihtasutuse Eesti Akrediteerimiskeskus lõpetamise otsustamiseks ja Eesti riikliku akrediteerimisasutuse nimetamine.“

Eelnõu ei ole seotud muude menetluses olevate eelnõudega. Eelnõu ei ole seotud isikuandmete töötlemisega isikuandmete kaitse üldmääruse tähenduses.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb neljast paragrahvist – esimene sätestab bioloogiliste ohutegurite määruse muudatused, teine ja kolmas sätestavad ohtlike kemikaalide määruse ja plii määruse tehnilised muudatused ning neljas sätestab määruse jõustumisaja.

Eelnõu § 1 punktiga 1 muudetakse bioloogiliste ohutegurite määruse § 4, mis sätestab bioloogiliste ohuteguritega kokkupuute korral ennetusabinõude rakendamise nõuded.

Muudatused on tehnilist laadi ning täpsustavad, millal tuleb bioloogiliste ohutegurite esinemisel ennetusabinõusid rakendada. Määruse § 4 lõikes 1 tuuakse selgelt välja, et 1. ohurühma⁵ bioloogiliste ohuteguritega töötamisel tuleb tööandjal järgida üldist tööohutust ja hügieeni. Lisandus ei ole uus nõue, vaid tuleneb kehtiva bioloogiliste ohutegurite määruse lisast 2. Tegemist on tehnilise muudatusega, kus lisas olev 1. ohurühma ohutegurite kohta käiv lause tuuakse parema loetavuse huvides määruse teksti ning täpsustatakse, et järgida tuleb üldist tööohutust ja hügieeni, mitte bioloogiliste ohutegurite määrukses nimetatud abinõusid. Määruse § 4 lõikes 2 tehakse üksnes keelelisi parandusi.

Eelnõu § 1 punktiga 2 täpsustatakse bioloogiliste ohutegurite määruse § 9 lõikeid 1 ja 2. Muudatused on valdavalt tehnilist laadi ning täpsustavad õigusselguse huvides tööandja kohustusi töötajate teavitamise erijuhtudel, kuid ei muuda neid sisuliselt.

Lõige 1 sätestab kohustuse koostada bioloogiliste ohutegurite kirjalikud juhised ja tegema need töötajatele kättesaadavaks ning paigutama vajaduse korral nähtavale kohale. Eelnõuga on sõnastusest välja jäetud kinnitamise kohustus, kuna tegemist ei ole sisulise nõudega. Kinnitamine on vaid bürokratlik kohustus ega ole siinjuures vajalik.

Lõige 2 täpsustab, et määruse § 9 lõikes 1 nimetatud kirjalikud juhised peavad eelkõige sisaldama juhiseid, kuidas käidelda 4. ohurühma bioloogilisi ohutegureid. Muudatusega viiakse bioloogiliste ohutegurite määrus kooskõlla direktiiviga 2000/54/EÜ.

Eelnõu § 1 punktidega 3 ja 4 täiendatakse bioloogiliste ohutegurite määruse § 17 lõike 13 punkte 1 ja 5. Muudatused on tehnilist laadi, täpsustades bioloogiliste ohutegurite loetellu lisatud andmete tähendust.

Punkti 1 lisatakse sõna „võib.“ Eesmärk on viia määruse tekst kooskõlla direktiivi 2000/54/EÜ tekstiga. Kui bioloogilise ohuteguri juurde on lisatud täht „A,“ tähendab see, et ohutegur võib põhjustada allergiat, kuid allergiline reaktsioon ei pruugi avalduda. Praegu kehtiva bioloogiliste ohutegurite määruse kohaselt tähendab täht „A“ seda, et bioloogiline ohutegur põhjustab allergiat ehk allergiline reaktsioon avaldub.

Punktis 5 täiendatakse tähe „V“ tähendust, lisades, et tõhus vaktsiin, mis on saadaval, on ka Euroopa Liidus registreeritud. Praegu kehtiva bioloogiliste ohutegurite määruse kohaselt tähendab täht „V“ seda, et tõhus vaktsiin on saadaval, kuid puudub nõue, et vaktsiin oleks Euroopa Liidus registreeritud. Muudatus tuleneb direktiiviga (EL) 2019/1883 tehtud muudatustest direktiivi 2000/54/EÜ III lisas.

Eelnõu § 1 punktiga 5 asendatakse bioloogiliste ohutegurite määruse lisad 1–3 uute lisadega. Lisadid uuendatakse seoses Euroopa Komisjoni direktiivide (EL) 2019/1833 ja (EL) 2020/739 ülevõtmisega, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2000/54/EÜ III, V ja VI lisa. Eelnõuga tehtavad muudatused (uued ja uuendatud ohutegurid, ohurühmad ja märkused ning eriabinõud) on eelnõu lisades 1–3 märgitud punasega.

Eelnõuga tehtavad muudatused bioloogiliste ohutegurite määruse lisades 1–2 (**eelnõu lisad 1–2**) on peamiselt tehnilist laadi – lisade eriabinõude osa on ümber struktureeritud ja muudetud, et lisades nimetatud eriabinõud oleksid kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/41/EÜ geneetiliselt muundatud mikroorganismide suletud keskkonnas kasutamise⁶ (edaspidi *direktiiv 2009/41/EÜ*) IV lisas reguleeritud isoleerimis- ja muude kaitsemeetmetega⁷. Näiteks on

⁵ 1. ohurühma ohutegurid ei põhjusta teadaolevalt inimeste haigestumist.

⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/41/EÜ, 6. mai 2009, geneetiliselt muundatud mikroorganismide suletud keskkonnas kasutamise kohta. (ELT L 125, 21.05.2009, lk 75-97). Kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?qid=1596019281394&uri=CELEX:32009L0041>.

⁷ Direktiivi 2009/41/EÜ IV lisa reguleerib laboritegevuse isoleerimis- ja muid kaitsemeetmeid, loomaosakondade isoleerimis- ja muid kaitsemeetmeid ning isoleerimis- ja muid kaitsemeetmeid muu tegevuse korral.

eribinõud eelnõuga jaotatud määruse lisades 1 ja 2 vastavalt ruumidele, seadmestikule, töösüsteemile, jäätmetele.

Peale selle on määruse lisasid 1 ja 2 täiendatud sissejuhatava märkusega, mille kohaselt tähendab märke „soovitav“, et põhimõtteliselt tuleb lisas nimetatud eribinõusid kohaldada, välja arvatud juhul, kui riskianalüüsi tulemustest ei järeldu vastupidist. Muudatus tuleneb direktiiviga (EL) 2019/1833 tehtud muudatustest.

Bioloogiliste ohutegurite määruse lisa 1 sätestab ohutustasemete ja eribinõude rakendamise diagnostika- ja katselaborites ning isolatsiooniruumides tervishoiuteenuse osutamisega ja veterinaarpraksisega tegelevates ettevõtetes vastavalt nende töökeskkonna riskianalüüsi tulemustele ja bioloogilise ohuteguri nakatamisvõimele.

Eelnõuga on lisas 1 tehtud eelkõige järgmised muudatused:

- uue eribinõuna lisandub enne eraldatud alalt lahkumist duši all käimine, mis on 3. ja 4. ohutustaseme bioloogilise ohuteguriga töötamise korral soovitatav ning 2. ohutustaseme korral ei ole vaja eribinõu rakendada;
- täpsustatakse eribinõude rakendamist vastavalt ohutustasemele. Näiteks peavad 3. ohurühma kuuluva bioloogilise ohuteguriga töötamise korral olema veekindlad ja kergesti puhastatavad lisaks lauale ja põrandale ka muud pinnad vastavalt töökeskkonna riskianalüüsi tulemustele;
- termin „desinfitseerimiseks“ asendatakse terminiga „fumigeerima“⁸. Muudatus tuleneb direktiiviga (EL) 2019/1833 tehtud muudatustest;
- eribinõu „põletusahi nakkusohtliku materjali hävitamiseks“ muudetakse ning eribinõuna lisatakse „valideeritud inaktiveerimisprotsess loomakorjuste ohutuks kõrvaldamiseks“. Lisaks täiendatakse eespool nimetatud eribinõu puhul 3. ohutustaseme nõudeid, mille kohaselt peab olema võimalus kohapeal või väljaspool töökohta. Muudatus tuleneb direktiiviga (EL) 2019/1833 tehtud muudatustest;
- lisatud on joonealune märkus selgitusega sõna „õhulukk“ juurde, mille kohaselt peab sissepääs toimuma läbi õhuluku, mis on laborist eraldatud klamber. Õhuluku puhas pool peab olema piiratud alast eraldatud rõivastumis- või dušialaga ja eelistatavalt vastastikuste lukustavate ustega. Muudatus tuleneb direktiiviga (EL) 2019/1833 tehtud muudatustest;
- lisa 1 rakendamise selgituses (***) tärnidega tekst) olev sõna „laborites“ asendatakse sõnadega „vastavalt tegevuse iseloomule“. Tegemist on tehnilise muudatusega, et lisaks laboritele oleksid hõlmatud ka tervishoiuteenuse osutamisega ja veterinaarpraksisega tegelevad ettevõtted, kes peavad bioloogiliste ohutegurite määruse § 14 lõike 3 sätete kohaselt rakendama lisas 1 nimetatud eribinõusid, kui isolatsiooniruumides viibivad 3. või 4. ohurühma bioloogiliste ohuteguritega nakatunud või nakkuskahtlusega patsiendid või loomad.

Bioloogiliste ohutegurite määruse lisa 2 sätestab ohutustasemete ja eribinõude rakendamise, kui tööstuslikes protsessides kasutatakse 2., 3. või 4. ohurühma kuuluvaid ohutegureid või kus esineb nendega kokkupuute oht. Eelnõuga on lisas 2 tehtud eelkõige järgmised muudatused:

- ohutustasemete veergudes asendatakse sõna „vabatahtlik“ sõnaga „soovitav“;
- täpsustatakse eribinõude rakendamist vastavalt ohutustasemele. Näiteks peavad 2. ohutustaseme korral olema muudetud eluvõimelised organismid kahjutuks keemilise või füüsikalise meetodiga enne, kui vedelaid jäätmeid suletud süsteemist välja võetakse. Muudatus tuleneb direktiiviga (EL) 2019/1833 tehtud muudatustest;
- lisatud on joonealune märkus selgitusega „suletud süsteemi“ juurde, mille kohaselt on tegemist süsteemiga, mis füüsiliselt eraldab protsessi muust keskkonnast (nt inkubaator, mahuti jne). Muudatus tuleneb direktiiviga (EL) 2019/1833 tehtud muudatustest.

Bioloogiliste ohutegurite määruse lisa 3 sätestab bioloogiliste ohutegurite ohurühmad (bakterid, viirused, parasiidid, seened). Eelnõuga lisas 3 (**eelnõu lisa 3**) tehtavate muudatustega täiendatakse loetelu uute bioloogiliste ohutegurite, ohurühmade ja märkustega. Samuti

⁸ Vastavate preparaatidega suitsutama, aurutama või gaasitama (taimekahjurite ning -haiguste tõrjeks). Allikas: <http://eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=fumigeerima>.

uuendatakse bioloogiliste ohutegurite nimetusi, ohurühmi ja märkusi ning mõned ohutegurid eemaldatakse loetelust. Näiteks on muudetud bioloogilise ohuteguri nimetust, kuna on selgunud, et selle asukoht organismide klassifitseerimises on muutunud või on selgunud, et üheks liigiks peetud ohutegurid jaotuvad tegelikult kaheks või mitmeks ning seetõttu on vaja anda igaühale oma nimetus.

Lisaks täiendatakse lisa 3 ohurühmasid uute teadaolevate bioloogiliste ohuteguritega (näiteks C-gripiviirus, SARS-CoV-2 viirus), mis ohustavad või võivad ohustada töötajaid, ning uuendatakse viiruste ohurühma struktuuri, mistõttu on viirused jaotatud vastavalt seltsile, sugukonnale ja perekonnale. Viiruste ohurühma loetelust eemaldatakse ja luuakse uus ohurühm bioloogiliste ohuteguritele, mis tekitavad prioonhaiguseid⁹ (näiteks Creutzfeldti-Jakobi tõve tekitaja, Kuru tõve tekitaja).

Seoses COVID-19 pandeemiaga lisati direktiiviga (EL) 2020/739 bioloogiliste ohutegurite loetelusse ka SARS-CoV-2 viirus, mis võib põhjustada töötajatel raskekujulist ägedat respiratoorset sündroomi, eriti vanemaealistel töötajatel ja neil, kes põevad kroonilist haigust. Tegemist on Euroopa Komisjoni poolt kiiremas korras tehtud muudatusega, mis võeti vastu 4. juunil 2020. a ning tuleb riigisisesele õigusele üle võtta hiljemalt 24. novembril 2020. a. Kiireloomulise muudatuse eesmärk on viia töökeskkonnas nakatumise oht miinimumini, et oleks tagatud töötajate tervise ja ohutuse kaitse. SARS-CoV-2 on viirus, mis võib põhjustada COVID-19 haigust (palavikku, kopsupõletikku ja muidu haigusnähtusid) ning halvimal juhul võib haigus lõppeda surmaga. Eelnõu lisaga 3 on SARS-CoV-2 liigitatud bioloogiliste ohutegurite 3. ohurühma. Bioloogiliste ohutegurite määrase kohaselt tähendab 3. ohutase seda, et ohutegur võib põhjustada inimese rasket haigestumist, ohustada töötaja tervist ning põhjustada nakkusohu elanikkonnale, kuid olemas on tõhusad ennetus- ja ravivahendid. SARS-CoV-2 puhul ei ole tänase seisuga olemas tõhusat ennetus- ega ravivahendit, kuid teadus- ja arendustöö on sellel suunal käimas ning lähikuudel võib eeldada, et selleni jõutakse.

Täiendavalt on lisa 3 SARS-CoV-2 viiruse juurde lisatud joonealune märkus, mille kohaselt võib diagnoosimisega seonduvaid laboratoorseid toiminguid, mis ei hõlma paljundamist, teha tööruumides, mis vastavad vähemalt 2. ohutustasemele, ning paljundustoiminguid tehakse 3. ohurühmaga laborites, kus on atmosfääriõhust madalam õhurõhk. Täiendus tuleneb direktiivist (EL) 2020/739, mis lähtus 2020. aasta märtsis Maailma Terviseorganisatsiooni laboritele mõeldud bioohutuse suunistest¹⁰. Diagnoosimisega seonduvate laboratoorsete toimingute all, mis ei hõlma paljundamist, on Maailma Terviseorganisatsiooni laboritele mõeldud bioohutuse suunistes nimetatud ka sekveneerimist ja nukleiinhappe amplifitseerimisel põhinevat testimist.

Uute bioloogiliste ohutegurite lisandumisel lisa 3 loendisse peavad tööandjad, kelle töökeskkonnas esineb selliste bioloogiliste ohuteguritega kokkupuute oht, määrama kindlaks töötaja nakatumisohu laadi, suuruse ja kestuse, hindama riski töötaja tervisele ning võtma seejärel tarvitusele vajalikud ennetusabinõud. Kui töötajad on otseses kokkupuutes bioloogiliste ohuteguritega, tuleb tööandjal rakendada bioloogiliste ohutegurite määrase §-des 5–16 nimetatud ennetusabinõusid, näiteks: vältima võimaluse korral tervisele ohtliku ohuteguri kasutamist; märgistama bioloogilistest ohuteguritest mõjutatud piirkonnad töökeskkonnas; väljastama töötajatele isikukaitsevahendid; võtma tarvitusele tööhügieeni abinõud; korraldama töötajate väljaõppe enne bioloogiliste ohuteguritega töö alustamist; koostama bioloogiliste ohutegurite käitlemise juhised; tulenevalt tegevusaladest rakendada eelnõu lisades 1 ja 2 nimetatud abinõusid. Töökeskkonnas, kus riskianalüüsi tulemustest nähtub, et töötajal ei ole otsest kokkupuudet bioloogiliste ohuteguritega, kuid töötaja võib olla töötingimuste või töö laadi tõttu bioloogilistest ohuteguritest ohustatud (nt töötajad võivad nakatuda SARS-CoV-2 viirusesse), tuleb tööandjal rakendada bioloogiliste ohutegurite määrase §-des 5 ja 7–13 nimetatud abinõusid. See

⁹ Prioonhaigused on ülekanduvad käsnjad ajuhaigused, mitme liigi imetajate, sealhulgas inimese väga pika peiteajaga ajuväärastuslikud nakkushaigused, mida tekitavad prioonid. Tekivad liikumis- ja koordinatsioonihäired, inimesel mälukaotus ja nõdrameelsus. Allikas: <http://entsyklopeedia.ee/artikkel/prioonhaigused>

¹⁰ Kättesaadav: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/331500/WHO-WPE-GIH-2020.2-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

tähendab seda, et tööandja peab riskianalüüsis hindama töökeskkonnas esinevaid riske ning võtma tarvitusele vajaminevad abinõud, sh peab tööandja hindama, kas ja mis ulatuses on asjakohane rakendada bioloogiliste ohutegurite määruse §-des 5 ja 7–13 nimetatud abinõusid.

Lisaks eemaldatakse bioloogiliste ohutegurite määruse lisast 3 ohutegurid, mille puhul on selgunud, et mikroorganism ei ole töötaja tervisele nii ohtlik, kui seda arvati, on tuvastatud, et mikroorganism põhjustab haigusi loomadele, mitte inimestele, või esinevad muud põhjused, mis tuginevad teaduslike uuringute tulemustele. Bioloogiliste ohutegurite ohurühmade lisa 3 loetlust eemaldatakse eelnõuga järgmised bioloogilised ohutegurid:

- 1) bakterid: *Actinomyces pyogenes*, *Chryseobacterium meningosepticum*, *Serpulina* spp, *Mycoplasma caviae*;
- 2) viirused: Sabia viirus, Uukuniemi viirus, G-hepatiidi viirus, Coxsackie viirused, Echo viirused, Hobuste leetriviirus, veel tundmata hepatiidi viirused, LCM-Lassa-Virus Complex'i muud viirused, Tacaribe Complex'i muud viirused;
- 3) parasiidid: *Cryptosporidium* spp.

Eelnõu § 1 punktiga 6 muudetakse normitehnilist märkust, täiendades seda viidetega ülevõetavatele komisjoni direktiividele (EL) 2019/1833 (ELT L 279, 31.10.2019, lk 54–79) ja (EL) 2020/739 (ELT L 175, 04.06.2020, lk 11–14).

Eelnõu §-dega 2 ja 3 muudetakse ohtlike kemikaalide määrust ja plii määrust, muutes riikliku akrediteerimiskeskuse nime – Eesti Akrediteerimiskeskus asendatakse Eesti Standardikeskusega. Muudatused on tehnilist laadi, nende eesmärk on viia kehtiv õigus kooskõlla Vabariigi Valitsuse 9. juuli 2020. a korraldusega nr 253 „Volitus Sihtasutuse Eesti Akrediteerimiskeskus lõpetamise otsustamiseks ja Eesti riikliku akrediteerimisasutuse nimetamine“, millega nimetatakse Eesti riikliku akrediteerimisasutuse ülesandeid täitma Mittetulundusühing Eesti Standardikeskus.

Eelnõu § 4 sätestab määruse jõustumise 24. novembril 2020. a, kui tuleb direktiivi (EL) 2020/739 muudatused Eesti õigusesse üle võtta. Samuti jõustuvad 24. novembril 2020. a direktiivi (EL) 2019/1833 muudatused, mis tuleb Eesti õigusesse üle võtta hiljemalt 20. novembriks 2021. a.

Erisus nähakse ette eelnõu §-de 2 ja 3 puhul, mille muudatused jõustuvad 1. jaanuaril 2021. a, kui jõustub Vabariigi Valitsuse 9. juuli 2020. a korraldus.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõuga viiakse Eesti õigus kooskõlla Euroopa Komisjoni direktiividega (EL) 2019/1833 ja (EL) 2020/739.

Eelnõu seletuskirja lisa 1 on direktiivide (EL) 2019/1833 ja (EL) 2020/739 ning Eesti õiguse võrdlustabel.

4. Määruse mõjud

Käesolev peatükk ei käsitle eelnõu tehnilisi muudatusi, mis õigusselgust parandavad ega too kaasa mõjusid.

Eelnõu sisulised muudatused tulenevad bioloogiliste ohutegurite määruse lisade 1 ja 3 muutmisest. Lisa 1 sätestab uued erinõuded diagnostika- ja katselaborites ning tervishoiuteenuse osutamisega ja veterinaarpraksisega tegelevates ettevõtetes, mille isolatsiooniruumides viibivad 3. või 4. ohurühma bioloogiliste ohuteguritega nakatunud või nakkuskahtlusega patsiendid või loomad. Lisa 3 täpsustab bioloogiliste ohutegurite loetelu.

Muudatused avaldavad mõju tööandjatele, töötajatele ja riigiasutustest Tööinspeksioonile. Muudatustel puudub mõjud keskkonnale, regionaalarengule ning riigi julgeolekule ja rahvusvahelistele suhetele.

Muudatus 1: bioloogiliste ohutegurite määruse lisa 3 muutmine.

Määruse lisa 3 täiendatakse uute bioloogiliste ohutegurite, ohurühmade ja märkustega, uuendatakse ohutegurite nimetusi ja ohurühmi ning eemaldatakse mõned ohutegurid, kuna on selgunud, et need ei ole töötaja tervisele nii ohtlikud kui varem arvati.

Mõju sihtrühm 1: tööandjad, kelle ettevõttes võivad töötajad tööprotsesside käigus kokku puutuda eelnõu lisas 3 nimetatud uute ja uuendatud bioloogiliste ohuteguritega.

Statistikaameti andmetel oli 2019. aastal Eestis kokku 133 784 ettevõtet.

Eesti tööelu-uuringu (2015. a) andmetel hindasid tööandjad, et olulisel määral puutuvad töötajad oma töökohal bioloogiliste ja nakkusohutlike ainetega kokku 10,6% puhul vähemalt viie töötajaga ettevõtetest. Kuna Eestis puudub täpsem statistika bioloogiliste ohutegurite esinemise kohta sektorite järgi, jääb käesolev mõjude hinnang üldiseks. Lisaks puutub töötaja enamikel tööde puhul kokku teiste inimestega, seega on oht kokkupuuteks mõne bioloogilise ohuteguriga (nt õhu kaudu levivate viirustega (SARS-CoV-2)) alati olemas.

Terviseameti andmetel on 5. oktoobri 2020. a seisuga Eestis registreeritud 3 617 COVID-19 kinnitatud juhtumit, millest surmaga on lõppenud 67 haigusjuhtu ehk 1,9%. Registreeritud juhtumitest ligi kuuendik on saanud alguse töökohal.

Kokkuvõttes on mõjutatud sihtrühm suur, kuna bioloogilisi ohutegureid võib esineda praktiliselt kõikides ettevõtetes.

Mõju valdkond 1: mõju majandusele

Tööandja töötervishoiualased kohustused ettevõttes, kus esinevad bioloogilised ohutegurid, on sätestatud praegu kehtivas bioloogiliste ohutegurite määruses. Eelnõuga karmistatakse töötervishoiualaseid nõudeid tööandjatele, kelle ettevõttes võib esineda bioloogilisi ohutegureid.

Eelnõus kavandatud muudatused suurendavad bioloogiliste ohuteguritega kokkupuutuvate tööandjate aja- ja ressursikulu, suureneb halduskoormus. Eelnõuga tehtavate muudatuste valguses tekib tööandjatel kohustus vajaduse korral uuendada töökeskkonna riskianalüüsi, mille raames hinnatakse töötaja nakatumisohu laadi, suurust ja kestust, kui töötajad on või võivad olla ohustatud bioloogilistest ohuteguritest, vajaduse korral võtta kasutusele meetmed riskide maandamiseks, kohandada töökohta jm tegevused.

Lisaks kulutustele on muudatusel tööandjatele ka positiivne majanduslik mõju. Töökeskkonnas, kus esineb bioloogiliste ohuteguritega kokkupuute oht, aitab rangemate nõuete kehtestamine vältida tööga seotud tervisekahjustusi ja kulutusi uute töötajate otsimisele ja koolitamisele.

Mõju ulatus on keskmine, kuna eeldab bioloogiliste ohuteguritega kokkupuutuvate tööandjate käitumises muutusi, eriti selles, mis puudutab viiruste leviku peatamist töökeskkonnas. Mõju sagedus on ebaregulaarne, ei eelda tööandjalt igapäevast tegelemist töötervishoiuga. Kuna mõju sihtrühm on suur, on mõju oluline.

Mõju valdkond 2: sotsiaalne mõju

Eelnõus kavandavad muudatused suurendavad tööandjate vastutust töötajatele ohutu töökeskkonna loomisel, parandavad sotsiaalset keskkonda ettevõttes. Muudatused suurendavad eelduslikult ka tööandjate endi vajadust töötervishoiu- ja tööohutusalaseid teadmisi täiendada, mis kokkuvõttes parandavad üldist töötervishoiu- ja tööohutusalast olukorda ettevõtetes ning tööandjate teadlikkust.

Mõju sagedus on ebaregulaarne, kuna ei eelda tööandjalt igapäevast tegelemist töötervishoiuga.

Kuna mõju sihtrühm on suur, on mõju oluline.

Mõju sihtrühm 2: töötajad, kes puutuvad töötamisel kokku mõne eelnõus nimetatud uue või uuendatud bioloogilise ohuteguriga

Statistikaameti andmetel oli 2019. aastal Eestis kokku 598 300 palgatöötajat.

Eesti tööelu-uuringu (2015. a) andmetel puutus vähemalt 25% tööajast oma töökohal bioloogiliste ja nakkusohlike ainetega kokku 8,6% vähemalt viie töötajaga ettevõtete töötajatest.

Olenemata sektorist on kõigil töötajatel oht töökeskkonnas kokku puutuda õhu kaudu levivate ohlike viiruste (nt SARS-CoV-2) ja teiste eelnõu lisas 3 nimetatud bioloogiliste ohuteguritega.

Kokkuvõttes on mõjutatud sihtrühm suur, potentsiaalselt kõik töötajad.

Mõju valdkond: sotsiaalne mõju

Töökeskkonnas esinevatele bioloogilistele ohuteguritele rangemate nõuete kehtestamine kaitseb töötajate tervist ning aitab ennetada töötajate haigestumist bioloogilistest teguritest põhjustatud haigustesse. Ebasoovitavate mõjude risk on väike, sest muudatusel on selgelt positiivne mõju – suureneb töötaja kindlustunne, et töötamine on ohutu ja töötaja tervist säästev.

Mõju ulatus ja sagedus on väike, sest muudatus avaldab mõju vaid bioloogiliste teguritega kokkupuutel ehk väga harva ning ka siis ei puuduta see kõiki töötajaid. Tulenevalt töötajate tervise kaitse vajadusest on muudatuse mõju sihtrühmale oluline.

Mõju sihtrühm 3: Tööinspeksioon

Mõju valdkond: mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele, kuludele ja tuludele

Tööinspeksiooni ülesanne on teha riiklikku järelevalvet töötervishoidu ja tööohutust reguleerivate õigusaktide töökeskkonnas täitmise üle. Eelnõuga muudetava bioloogiliste ohutegurite määruse muudatuste tulemusel suureneb Tööinspeksiooni töökoormus. Töökeskkonnavalve järelevalve täieneb uute kohustustega (tuleb tunda ja kontrollida uusi bioloogilisi ohutegureid töökeskkonnas), mis eeldab vajadust korraldada tööinspektorite juhendamist-koolitamist, vajaduse korral anda nõu töökeskkonnas esinevatele bioloogilistele ohuteguritele kohta.

Muudatus mõjutab vaid ühte riigiasutust ehk mõjutatav sihtrühm on väike.

Kuna muudatus nõuab tööinspektorite juhendamist-koolitust, et viia inspektorid kurssi määrusesse lisatud uute bioloogiliste ohuteguritega, tuleb mõju ulatust hinnata keskmiseks. Ka mõju sagedus on keskmine, sest töökeskkonna järelevalve on inspektoritele reeglipärane tegevus. Negatiivse iseloomuga mõjud puuduvad. Kokkuvõttes on mõju Tööinspeksioonile oluline.

Muudatus 2: eelnõu lisaga 1 täiendatakse bioloogiliste ohuteguritega seotud ennetusabinõude rakendamise nõudeid

Võrreldes praegu kehtiva bioloogiliste ohutegurite määruse lisaga 1 sätestab eelnõu lisa 1 uued erinõuded diagnostika- ja katselaboritele ning tervishoiuteenuse osutamisega ja veterinaarpraksisega tegelevate ettevõtete isolatsiooniruumidele.

Töötajatele lisandub duši all käimise kohustus enne bioloogilise ohuteguri tõttu eraldatud alalt lahkumist. Lisaks täpsustub eriabinõude rakendamise kord vastavalt ohurühmale (nt peavad 3. ohurühma kuuluva bioloogilise ohuteguriga töötamise korral olema veekindlad ja kergesti puhastavad lisaks lauale ja põrandale, ka muud pinnad vastavalt töökeskkonna riskianalüüsi tulemustele).

Eelnõu lisas 1 loetletud eriabinõusid rakendatakse vastavalt tegevuse laadile, töökeskkonna riskianalüüsi tulemustele ja bioloogilise ohuteguri nakatamisvõimele.

Mõju sihtrühm 1: ettevõtted, kes tegelevad tervishoiuteenuse osutamisega või veterinaarpraksisega ning diagnostika- või katselaborid.

Terviseameti tervishoiuteenuste registri andmetel on Eestis väljastatud 2278 tervishoiuteenuse osutamise luba, neist 52 ettevõttele on väljastatud laboriteenuse osutamise luba.

Statistikaameti andmetel tegutses 2017. aastal Eestis veterinaariasektoris 129 ettevõtet. Veterinaar- ja Toiduameti registrite andmetel on Eestis kokku 831 veterinaararsti ning 25 veterinaar- ja toidulaborit (neist 3 loomatervishoiu-, 3 söötade, 11 toidu- ja 8 Trichinella uurimisega tegelevat laboratooriumi).

Võrreldes ettevõtete koguarvuga (Statistikaameti andmetel oli 2019. aastal Eestis kokku 133 784 ettevõtet) on isolatsiooniruumi omavate tervishoiuteenuse osutamisega või veterinaarpraksisega tegelevate ettevõtete ning diagnostika- ja katselaboritega tegelevate ettevõtete sihtrühm väike.

Mõju valdkond 1: mõju majandusele

Eelnõus kavandatud muudatused suurendavad nende tööandjate aja- ja ressursikulu, kes tegelevad diagnostika- ja katselaboritega või tervishoiuteenuse osutamisega ja veterinaarpraksisega ja mille isolatsiooniruumides viibivad 3. või 4. ohurühma bioloogiliste ohuteguritega nakatunud või nakkuskahtlusega patsiendid või loomad ning kes peavad rakendama käesoleva eelnõu lisas 1 nimetatud eriabinõusid.

Tööandja kulutused võivad suurened, kuna tööandja peab soovitatavalt, lähtuvalt riskianalüüsi tulemustest 3. ja 4. ohutustaseme korral tagama töötajatele võimaluse kasutada dušši peale bioloogilise ohuteguriga kokkupuute alalt lahkumist. Samuti tuleb tööandjal võtta kasutusele täiendavad meetmeid tööpindade puhastamiseks vastavalt bioloogilise ohuteguri ohurühmale. Lisaks kulutustele on muudatusel tööandjatele ka positiivne majanduslik mõju. Töökeskkonnas, kus esineb bioloogiliste ohuteguritega kokkupuute oht, aitab rangemate nõuete kehtestamine vältida tööga seotud tervisekahjustusi ja kulutusi uute töötajate otsimisele ja koolitamisele.

Mõju ulatus on keskmine, kuna eeldab tervishoiuteenuse osutamisega ja veterinaarpraksisega või diagnostika- ja katselaboritega tegelevatel tööandjatel töökoha või tegevuse ümberkorraldamist seoses eelnõu lisas 1 oleva ohutusmeetmete rakendamisega, samas on mõju sagedus väike, kuna ei eelda tööandjalt igapäevast tegelemist töötervishoiuga.

Kuna sihtrühm on väike, on mõju väheoluline.

Mõju valdkond 2: sotsiaalne mõju

Eelnõuga kavandavad erinõuded suurendavad tööandjate vastutust ohutu töökeskkonna loomisel ning parandavad sotsiaalset keskkonda diagnostika- ja katselaborites ning tervishoiuteenuse osutamisega ja veterinaarpraksisega tegelevates ettevõtetes, mille isolatsiooniruumides viibivad 3. või 4. ohurühma ohuteguritega nakatunud või nakkuskahtlusega patsiendid või loomad. Muudatused suurendavad eelduslikult ka tööandjate endi vajadust töötervishoiu- ja tööohutusalasid teadmisi täiendada, mis kokkuvõttes parandavad üldist töötervishoiu- ja tööohutuslast olukorda ettevõtetes.

Kuna muudatus ei eelda tööandjalt igapäevast tegelemist töötervishoiuga ning ka sihtrühm on väike, on mõju väheoluline.

Mõju sihtrühm 2: isikud, kes töötavad tervishoiuteenuse osutamisega ja veterinaarpraksisega tegelevates ettevõtetes ning diagnostika- ja katselaborites

Tervise Arengu Instituudi tervishoiutöötajate registri andmetel oli 2019. aastal Eestis kokku 24 740 tervishoiutöötajat, neist 58 infektsioonihaiguste arsti, 41 nakkustõrje õde, 117 laboriarsti, 634 bioanalüütikut, 66 laboritehnikut.

Veterinaar- ja Toiduameti veterinaararstide registri andmetel on Eestis kokku 832 veterinaararsti, kellest mitmed tegutsevad füüsilisest isikust ettevõtjana. Statistikaameti andmetel töötas 2017. aastal veterinaariasektoris kokku 445 töötajat.

Kuna kõik tervishoiutöötajad ning veterinaarpraksises töötavad arstid ja töötajad ei pruugi töötada isolatsiooniruumides, kus on 3. ja 4. ohurühma kuuluvad patsiendid või loomad ning kõik diagnostika- ja katselaborites töötavad isikud ei pruugi kokku puutuda bioloogiliste ohuteguritega, on selliste isikute arv, kelle suhtes on tööandjatel vaja rakendada eelnõuga sätestatud rangemaid erinõudeid, oluliselt väiksem.

Võrreldes töötajate koguarvuga (Statistikaameti andmetel oli 2019. aastal Eestis kokku 598 300 palgatöötajat) on tervishoiuteenuse osutamisega ja veterinaarpraksisega tegelevate või diagnostika- ja katselaborites töötavate isikute sihtrühm väike.

Mõju valdkond 1: sotsiaalne mõju

Tervishoiuteenuste osutamisega ja veterinaarpraksisega tegelevates ettevõtetes või diagnostika- ja katselaborites töötavatele isikutele avaldab eelnõuga täiendavate eriabinõude sätestamine vaid positiivset sotsiaalset mõju, kuna kaitseb töötajate tervist ning aitab ennetada töötajate haigestumist bioloogilistest teguritest põhjustatud haigustesse. Suureneb töötaja kindlustunne, et töötamine on ohutu ja töötaja tervist hoidev.

Mõju ulatus ja sagedus on väike, sest muudatus avaldab mõju vaid bioloogiliste ohuteguritega kokkupuutel ning ka siis ei puuduta see kõiki töötajaid. Tulenevalt töötajate tervise kaitse vajadusest on muudatuse mõju sihtrühmale oluline.

Mõju sihtrühm 3: Tööinspeksioon

Mõju valdkond: mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele, kuludele ja tuludele

Tööinspeksiooni ülesanne on teha riiklikku järelevalvet töötervishoidu ja tööohutust reguleerivate õigusaktide töökeskkonnas täitmise üle. Tervishoiuteenuse osutajatele ja veterinaarpraksisega tegelevatele ettevõtetele ning diagnostika- ja katselaboritele uute eriabinõude kehtestamine suurendab Tööinspeksiooni töökoormust. Töökeskkonnaalane järelevalve täieneb uute kohustustega, mis eeldab vajadust korraldada tööinspektorite juhendamist-koolitamist, vajaduse korral anda nõu töökeskkonnas esinevate bioloogiliste ohutegurite kohta.

Muudatus mõjutab vaid ühte riigiasutust ehk mõjutatav sihtrühm on väike.

Kuna muudatus nõuab tööinspektorite juhendamist-koolitust, et viia inspektorid kurssi määrusesse lisatud uute bioloogiliste ohuteguritega, tuleb mõju ulatust hinnata keskmiseks. Ka mõju sagedus on keskmine, sest töökeskkonna järelevalve on inspektoritele reeglipärane tegevus. Negatiivse iseloomuga mõjud puuduvad, kuna inspektorite järelevalvetöö sisuliselt ei muutu. Kokkuvõttes on mõju Tööinspeksioonile väheoluline.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Eelnõu rakendamisega ei kaasne riigieelarvele lisakulusid.

6. Määruse jõustumine

Määruse § 1 muudatused jõustuvad 24. novembril 2020. a, eelnõu §-de 2 ja 3 muudatused jõustuvad 1. jaanuaril 2021. a.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu edastatakse eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks ministeeriumitele ning seisukoha avaldamiseks Eesti Tööandjate Keskliidule, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, Eesti Ametiühingute Keskliidule, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioonile, Veterinaar- ja Toiduametile, Tööinspektsioonile, Terviseametile, Teenistujate Ametiliitude Keskorganisatsioonile TALO, MTÜ Eesti Personalijuhtimise Ühingule PARE, Eesti Töötervishoiuarstide Seltsile, Tervise Arengu Instituudile, Eesti Haiglate Liidule ja Eesti Laborimediitsiini Ühingule.